

NYHEDSBREV

Johannes Jørgensen Selskabet

Oktober 2009

7. årg.

Nr. 3

Her har her vundet
her i de kroyde Gode
Meyer & alle prædret;
~~de gamle Facade~~
~~skæmde lader~~
med sorte og ^{smudser} ~~skæmte~~ Runder
~~hvede de gamle Facade~~
hvede endnu de bristfaldt gamle
Facade

Originalskitsen til indledningen af Johannes Jørgensens mindedigt over Frederik Paludan-Müller, skrevet ned i hans dagbog 20. januar 1909 og kort efter bragt i Tilskueren.

NYHEDSBREV

Medlemsblad for
Johannes Jørgensen Selskabet.

Ansvh.red. Stig Holsting
Rørdams Have 13, st. 1
2800 Kgs. Lyngby
Tlf. 8758 0303
Mob. 2129 0408
e-mail: stig.holsting@gmail.com

Kassererense-mail:
mail@johannesjorgensenselskabet.dk

Hjemmeside:
www.johannesjorgensenselskabet.dk
Bankkonto nr.: 1551 0010132908

Johannes Jørgensen Selskabet er et litterært forum til studium af digterens liv og forfatterskab og selskabet arbejder for udbredelsen af kendskabet hertil. Medlemskab koster 150 kr. om året. Selskabet arbejder i nært sammen med Johannes Jørgensens Hus i Svendborg. Hjemmeside:

www.svendborg-bib.dk

Selskabets bestyrelse:

Stig Holsting, Formand

Birgitte Karmann Roslev, næstformand. Brogade 37, 1, 5700 Svendborg
Tlf. 62176476

Ove Klausen, sekretær. Ottosminde 2, 8960 Randers. Tlf. 86404032.
E-mail: oklausen@fiberflex.dk

Henning Fink-Jensen, kasserer.
Krogmosevej 28,
2880 Bagsværd.
Tlf. 4444 8703

Andreas Holsting, Ved Klosteret 6,
2100 København Ø. Tlf. 31219609.
E-mail: andreas.holsting@gmail.com

W. GLYN JONES

OMKRING DIGTEREN JOHANNES JØRGENSEN

ARTIKLER OG ESSAYS 1959 - 2009

JOHANNES JØRGENSEN SELSKABET

W. GLYN JONES

Omkring digteren JOHANNES JØRGENSEN

Artikler og essays fra årene 1959
Ovenstående tekst er titlen på Johannes Jørgensen Selskabets kommende nyudgivelse, en samling af artikler og essays af W. Glyn Jones. Emnerne spænder vidt fra analyser af træk i digterens produktion til forskellige faser i digterens liv, hvor tildragelserne ofte fik betydning for forfatterskabet.

Bogen er på 150 sider og koster 175 kr. For medlemmer af selskabet er der 20 % rabat indtil nytår.

FREDERIK PALUDAN-MÜLLERS 200 ÅRS DAG MINDET.

200-året for digteren Frederik Paludan-Müllers fødsel blev lørdag den 7. februar markeret ved et arrangement i Bakkehuset på Frederiksberg, arrangeret af Samrådet for De Litterære Selskaber i Danmark.

På billedet ses de tre foredragsholdere, fra højre Blicherselskabets formand, operasangeren Erik Harbo, forfatteren og formanden for Samrådet, Søren Sørensen og formanden for Johannes Jørgensen Selskabet, Stig Holsting.

Hvad var det, der betog den unge Johannes Jørgensen ved sin ældre kollega? Det gør forfatteren Willy Frendrup rede for i et indlæg her i Nyhedsbrevet, hvor af vi i dette nummer bringer første afsnit. Næste afsnit bringer vi i første nummer 2010.

20 januar
Kære Stig om Paludan Müller,
hvis Lygdom. Begynd på at skrive,
for så kan du blive en Udvandret,
fuldendt i Tord Ryein, forbedret og
revideret om efterhånden. I Kong 9 1/2
med hemmelig udprøvede smerte.

Johannes Jørgensens dagbogsnotat fra 20. Januar 1909 med en kort bemærkning om, at han netop har skrevet sit mindededigt om Fr. Paludan-Müller.

Løst kun Søstres og Sønner Skæbne
 atklare sig kunde
 og hængsler skæbne
 i skæbne i Skæbne - hør
 C. Karsten bleved

ej blot Søstres Søster
 helg og hør og søn stnd Sælde
 her skæbne blomed.

skæbne er om her skæbne, og
 skæbne i Galen.

Indtils Plaget her stog Kæde
 i Kæde -
~~hæved~~ ~~Søster~~ ~~Liver~~
~~hæved~~ ~~Søster~~ ~~Liver~~
~~hæved~~ ~~Søster~~ ~~Liver~~

Her er det hend, her høgen, om
 i skæbne skæbne.

Ligt er her tanken af alle i jorden
 skæbne

om skæbne i skæbne
 der er det skæbne og skæbne
 skæbne skæbne skæbne
 skæbne skæbne skæbne
 skæbne skæbne skæbne

skæbne skæbne skæbne
 skæbne skæbne skæbne
 skæbne skæbne skæbne

skæbne skæbne skæbne
 skæbne skæbne skæbne

Da Johannes Jørgensens skrev sit mindedigt om Fr. Paludan-Müller i sin dagbog 2. januar 1909, var det et udtryk for, at digtet var skrevet ud fra en øjeblikkelig inspiration.

De to billeder viser to sider af dagbogen med manuskriptet til digtet.

Da Johannes Jørgensens manuskriptsamlinger ikke rummer originalmanuskripter til nogen af hans mange digte, er de tilfælde, hvor han noterede øjeblikkelige ideer i sine dagbøger enestående for studiet af, hvordan han arbejdede med sin poesi.

Digteren
 Frederik Paludan-Müller
 (1809-76)
 Efter maleri af Jørgen Roed.

JOHANNES JØRGENSEN OG FR. PALUDAN-MÜLLER

af Willy Frendrup

1. del.

Frederik Paludan-Müller fødtes d. 7/2 1809 og døde d. 27/12 1876. I anledning af hans 100-års fødselsdag i 1909 fremkom 9 mindedigte i aviser og tidsskrifter, hvoriblandt Johannes Jørgensens digt "Paludan-Müller" i Tilskueren, februar 1909; senere optrykt i digtsamlingen "Af det Dybe" (1909) og i "Udvalgte Digte 1884-1944".

Paludan-Müller var bispesøn. Som ung var han livsglad; en afholdt selskabsmand og balløve. Han levede i en tid, hvor evnen til at skrive vers og glæden ved at læse vers var højt udviklet. Allerede i sin ungdomsdigtning var han en virtuos versifikator, og kun lidt af hans produktion var prosa. Hans foretrukne strofe var ottaverimet, men han boltrede sig også i mange andre versemål.

I 1837 blev han alvorligt syg af tyfus og lå en måned i feberfantasier, svævende mellem liv og død (han beskriver det i "Adam Homo", femte sang). Han blev plejet af en slægtning, Charite Borch, som i 1838 blev hans hustru. Krisen forvandlede ham fra en overfladisk ung mand til en alvorlig og indesluttet digter. Heiberg sagde: "Jeg ved ikke, hvad der går af Paludan-Müller; før kunne han nok tale om døden; nu snakker han aldrig om andet end ligkister" (1). I privatlivet

var han dog stadigvæk glad og munter, som det bl.a. bevidnes af hans nevø Frederik Lange (2) og Georg Brandes(4), som begge kendte ham privat.

På bryllupsrejsen besøgte parret Rom nogle måneder i 1840 (5). Opholdet satte sig spor i Paludan-Müllers forfatterskab. Domsscenen i "Adam Homo" er efter hans eget udsagn udført efter mønster af den katolske helgenkåringssproces. Også Adam Homos lutring i skærsilden er formentlig en frugt af Romopholdet.

Også til digtet "Benedict fra Nursia", som fik stor betydning for Johannes Jørgensen, fik Paludan-Müller inspiration i Rom. Han besøgte selv Monte Cassino. I digtet ønsker patriarskens amme og opdragerske, at han skal genrejse det faldne Rom ved politisk arbejde; man han forlader hende og søger ud i ødemarken for at genrejse Rom ved troen. Digtet slutter: (gid hun havde...)

*"Seet sin Benedict straale
Høi og herlig, som den dunkle
Middelalders lyse Heros:
Seet ham som Europas Lærer,
Videnskabens første Grunder,
Folkeandens vise Leder
Munkelivets første Styrer
Stærk i Daad og reen i Levnet;
Seet ham seirende ved Maalet,
Ham hvem Kirken og Historien
Stor og hellig har benævnet."*

"Sit Ideal er det, han har skildret i dette Digt, den fromme, stærke Ynglingenatur, greben af hellig Begejstring for gennem Disciplin og Administration at skabe et mægtigt Rødskab til Guds Ære og Sjælens Nytte" (Rubow) (5).

Efter hjemkomsten boede ægteparret i vinterhalvåret i Ny Adelgade 6, II, i København, i sommerhalvåret i Fredensborg. Fra lejligheden havde Paludan-Müller udsigt over det berygtede kvarter over mod den nuværende Kristen Bernikowsgade. Boligen og omgivelserne er beskrevet af Fr. Lange (2) og Brandes (4), som begge kendte Paludan-Müller privat. Brandes indførte i sin skildring navnene på de to "offentlige fruentimmer" fra femte sang af "Adam Homo" (den smukke Line og den sorte Trine). Paludan-Müller lagde gerne sin vej gennem kvarteret.

"Livet i sin Ringhed havde altid havt en stærk Tiltrækning for ham....

Selv gennem den berygtede Peder Madsens Gang kunde det falde ham ind at lægge sin Vej; og han kunde da med en ganske vemodig Mine sige; "Ja, det maa saamænd ikke være morsomt at sidde og være fortabt Fruentimmer i Pistolstræde" (2).

Johannes Jørgensen har ikke kendt kvarteret, som blev saneret 1873-1876. Derimod har han sikkert ved selvsyn kendt det tilsvarende bordel og forbryderkvarter i Brøndstræderne mellem Møntergade og Landemærket, som bestod indtil 1908. Adam

Homos lille Lotte boede der, da hun var blevet professionel.

Paludan-Müllers digtning er først og fremmest idépoesi, læredigtning. Han er på én gang idealist og realist. Han digter på virkelighedsindtryk, men efter idéer; idéerne er vigtigere end personerne. Han lader sit talerør, eremitten i "Adam Homo", sige:
*"Fuldt var mit Liv, mig Jorden kær
Thi Himlen stedse var mig nær"*

Sit stof henter han fra græsk mytologi, Bibelen og kristne legender. Hans mest kendte værk, "Adam Homo", er både en samfundssatire og et religiøst digt.

Paludan-Müller var kristen af den højkirkelige retning, repræsenteret af Mynster og Martensen. Han var en afgjort modstander af rationalismen, som det fremgår af hans præsteportrætter i "Adam Homo" eller af oldingen i "Ahasverus", en liberalteolog, som på dommedag fravælger det paradisi, han ikke har troet på.

Paludan-Müller er en dødens digter, han opfatter døden som en befrielse fra denne verden. Ikke som et nirvana, men som den nødvendige gennemgang til det evige liv. Johannes Jørgensens motto fra "Bekendelse": "per mortem ad vitam" dækker præcist Paludan-Müllers anskuelse. Skærsildstanken spillede en vigtig rolle for ham, skønt han ikke i øvrigt var katoliserende.

I digtet "Kalanus" møder den indiske vismand Kalanus Alexander den Store, som han opfatter som en inkarnation af guddommen (Brama), og

som han slutter sig til. Efter at han har oplevet Alexander ved en fest med vin og kvinder, bliver han klar over, at han tog fejl, og bestiger frivilligt bålet for at sone sin synd. Natten inden sin død har han en vision af den sande inkarnation, Kristus, som siger ”i morgen skal du være med mig”; og døden på bålet ses som hans frivillige gang gennem skærsilden.

I sit sidste digt ”Adonis” lader Paludan-Müller ynglingen Adonis vælge dødsgudinden Proserpina frem for Venus. Venus står for nydelsen (og Paludan-Müllers egen ungdom), mens Proserpina repræsenterer betragtningen,

Johannes Jørgensen og Paludan-Müller, indtil 1909

Johannes Jørgensens kendskab til Paludan-Müllers digtning går tilbage til hans tidlige ungdom. I ”Beuron” (1896) skriver han: ”*Som Benedict af Nursia var han mig velkendt allerede fra mine Drengaar. I Paludan-Müllers digtning havde han – ligesom Kalanus – greben og begejstret mit femtenaarige Hjærte. Hans Verdensforagt, hans flammende Lidenskab for Korset anslog dybe Strænge i mig – rørte stærkt og længe min Sjæls Orgelpedaler*”. I dagbogen omtales ”Benedict” den 10/12 1882. Endvidere fremgår det, at han har læst ”Nattevagt” (17/10 1882) og ”Amor og Psyche” og ”Danserinden” (12/12 1883).

I ”Den røde Stjerne” omtaler han blandt de tanker, han havde i 1881, to ”vranglærer”, nemlig Skærsilden og Apokatastasis. (Apokatastasis er den

”*Den Fred, som Adonis søger i Dødsriget, havde Digteren før sin Død fundet i Betragtningen*” (1).

Også i dette digt er der tale om døden som en gennemgang; det hedder om Adonis i dødsriget:

”*I sit Væsen som forvandlet
Uden at han selv nu handled
Fødtes ham et evigt Haab*”

I sine sidste år oplevede Paludan-Müller naturalismens gennembrud. Hans kommentar hertil var:

”*Man forlanger Kød og Blod af Poesien. Kød og Blod findes i Slagterboerne; hvad man af Poesien kan forlange er kun Følelser og Aand*” (4).

anskuelse, at alle mennesker vil blive frelst). Begge disse tanker spiller en fremtrædende rolle for Paludan-Müller, bl.a. i ”Adam Homo”.

Paludan-Müllers værker har han formentlig hentet i sin onkels (Jørgens Johansen) reoler. Ved Paludan-Müllers død skrev Onkel Jørgen et mindedig i Svendborg Amts Tidende (9/1 1877). Digtet, som blev genoptrykt i hans digtsamling ”Stemninger og Billeder” (8), viser stor fortrolighed med Paludan-Müllers forfatterskab.

Der bestod i Svendborg en direkte forbindelse til Paludan-Müller i skikkelse af Emil Warburg, kapellan i Fredensborg 1851-1859 og derpå sognepræst i Skt. Nicolai Kirke i Svendborg til sin død 1886. I sin tid i Fredensborg blev han en nær ven af

Paludan-Müller. Paludan-Müller lod i prologen til sit digt "Ahasverus" (1853) sin muse omtale Warburg som en "sjælden Aand, hvis Vingslag din egen Aand har hævet" og skrev ved hans afrejse til Svendborg et digt "Til Minde om Emil Warburg". Digtet blev offentliggjort i 1879 i (9) og senere genoptrykt i (10), (16) og (17). Ved Warburgs død skrev Onkel Jørgen et mindedig (Svendborg Amts Tidende 13/3 1886. Johannes Jørgensen, som var 20 år, da Warburg døde, omtaler ham noget distanceret som "Pastor Warburg, om hvem det hed sig, at han 'prækede saa inderligt', og som uartige Drengere raabte efter paa Gaden, fordi han var tynd og lang og altid gik med opsmøgede Benklæder" (Den røde Stjerne). I (6) omtales han som en svag og spinkel men "... alvorlig og stærkt troende Mand".

I sin naturalistiske periode efter "omvendelsen" til ateisme i maj 1884 (se "Livsløgn og Livssandhed") har Jørgensen næppe beskæftiget sig med Paludan-Müller. Næste gang han omtaler ham, er i en polemik mod Georg Brandes i "Taarnet": Johannes Jørgensen nævner her blandt digtere, der "har hentet deres Inspiration af det dogmatisk Overnaturliges Kilder", Ingemann, Paludan-Müller og Søren Kierkegaard (skrevet Juleaften 1893). I "Beuron" (1896) omtaler han som

nævnt Paludan-Müllers betydning for ham selv.

I 1906 besøgte han Monte Cassino. I sin rejseberetning, offentliggjort i "Tilskueren", marts 1908, s. 237-253 og genoptrykt i "Fra Vesuv til Skagen" (1909), omtaler han Paludan-Müllers Benedict-digt. Han fremhæver, at den motivation Paludan-Müller tillægger Benedict, at genrejse Rom, ikke fremgår af kilderne, men tilføjer så: "Alligevel kunde det være, at Digterens psykologiske Skarpsyn, her som i saa mange andre Tilfælde havde truffen det rette".

1908 udkom Johannes Jørgensens: "Geschichte der dänischen Literatur". Heri gennemgår han udførligt Paludan-Müllers forfatterskab. Han konkluderer: "Mit Paludan-Müller schied am 28. Dezember 1876 eine der schönsten Gestalten der dänischen Literatur, ein Richter seiner Zeit und seines Volkes, ein unerbittlicher Verkündiger des Ideals und seiner Rechte dem Weltsinn und der niederen Klugheit gegenüber. Was Georg Brandes von Hauch gesagt, gilt vielleicht noch mehr von Paludan-Müller: er war ein Priester der Erhaltung des heiligen Feuers in jungen Seelen".¹

I januar 1909 følger så digtet: "Paludan-Müller".

(fortsættes)

¹ Dansk oversættelse: "Med Paludan-Müller døde den 2. december 1876 en af den danske litteraturs ædleste skikkelser, en dommer over sin tid og sit folk, en ubønhørlig forkynder af det ideale og dets ret over for verdslighed og lav klogskab. Hvad Georg Brandes sagde om Hauch, gælder måske endnu mere om Paludan-Müller: "han var præst for opretholdelsen af den hellige ild i unge sjæle".

Referencer:

1. Vilhelm Andersen: Paludan-Müller (1910)
2. Fr. Lange: Frederik Paludan-Müller (1899)
3. Georg Brandes, i ”Det nittende Aarhundrede” udg. af Georg og Edvard Brandes (1874/75), s. 390-91.
4. Georg Brandes; ”Frederik Paludan-Müller”; i ”Danske Digtere” (1877) og ”Fem danske Digtere” (1902)
5. Paul V. Rubow: i Louis Bobé (udg.): ”Rom og Danmark gennem Tiderne”, Bd.2 (1937)
6. Sejer Kühle: Frederik Paludan-Müller (1941/42)
7. H. Martensen-Larsen: Den virkelige Paludan-Müller (1924)
8. J. Johansen: Stemninger og Billeder (1884)
9. Poetiske Skrifter af Frederik Paludan-Müller. 8 bind (1878/79)
10. Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg. 3 bind (1909)
(med udførligt noteapparat)
11. Emil Frederiksen: Johannes Jørgensens ungdom (1946)

Værker af Johannes Jørgensen, citeret:

Bekendelse (1894)

Livsløgn og Livssandhed (1896)

Beuron (1896)

Geschichte der dänischen Literatur (1908)

Af det Dybe (1909)

Fra Vesuv til Skagen (1909)

Den røde Stjerne (1916)

Denne tegning af Viggo Stuckenbergs bror, Børge, er gengivet mange steder, og tidligere har lokaliteten været henlagt til en københavnsk cafe. En opmærksom gæst, som har besøgt årets temaudstilling i Johannes Jørgensens Hus i Svendborg har venlig gjort opmærksom på, at han i nogle notater, som han har fundet i digterens arkiver på DKB er stødt på en skitse, som sandsynligvis er et kasseret notat fra digterens arbejde med sin selvbiografi. J.J. skriver bl.a. således:

”En Tegning, som ligger foran mig, og som skyldes Børge Stuckenbergs fine Blyant, viser os sammen – en Sommerdag, i det lille Lysthus, som var i Forhaven til Stuckenbergs Hus”. Tegningen er altså fra Wiedeweltsgade i København.

GENERALFORSAMLING 2009

Lørdag den 7. november KL. 12 afholder Johannes Jørgensen Selskabet sin ordinære generalforsamling på Svendborg Bibliotek Se nedenstående program.

DAGSORDEN

1. Valg af dirigent og referent.
2. Formandens beretning. Debat om og godkendelse af beretningen.
3. Fremlæggelse af det reviderede regnskab. Spørgsmål til og godkendelse af regnskabet.
4. Formanden fremlægger handlingsplan for det kommende år til godkendelse.
5. Kassereren fremlægger budget til godkendelse og forslag til kontingent.
6. Valg af formand for et år. Genvalg kan finde sted.
7. Valg af to medlemmer til bestyrelsen. Der vælges for to år ad gangen, idet to medlemmer afgår i lige år, to andre i ulige år. På valg er Ove Klausen og Andreas Holsting. Genvalg kan finde sted.
8. Valg af én suppleant for to år.
9. Indkomne forslag.
10. Eventuelt.

Efter pausen vil Stig Holsting fortælle om sommerudstillingen i Johannes Jørgensens Hus, ”Johannes Jørgensen i portrætter og karikaturer”.

Desuden vil organist, Ulrik R. Dam fra Randers spille og synge sange efter egne kompositioner med tekster af Johannes Jørgensen.

Johannes Jørgensens Hus vil være åbent for besøg fra kl. 10-11.30. Sommerens særudstilling vil herefter lukke.

På gensyn
Bestyrelsen

BILLEDER FRA SOMMERMØDET 2009

Prof. Sven Hakon Rossel taler.

*Oluf Schönbeck forestod
Selskabets antikvariat*

Elly B. Petersen synger

*Prof. em. W. Glyn Jones
på talerstolen*

*Deltagerne i Johannes Jørgensenselskabets Vadstenarejse
fotograferet i ruinerne af Alvastra Klosterkirke for foden af Omberget.*

REJSEN TIL VADSTENA

Mandag den 5. oktober drog en velopløst forsamlings på en litterær studietur til Vadstena i Sverige for ved Johannes Jørgensens vejledning at trænge ind i den hellige Birgittas inciterende verden, som siden 1300-tallet har betaget millioner af mennesker.

Selskabet var indlogeret hos Birgittasøstrene i Vadstena, samme sted hvor digteren og hans hustru boede, da han i krigens første år arbejdede her på sin store biografi over den svenske mystiker.

Johannes Jørgensen i Vadstena.